

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 4

Birincikânun 1941

Cilt: I

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA TUĞ VE SANCAK

ORDU SEFERE GİDERKEN PADİŞAHA MAHSUS TUĞLARIN ÇIKARILMASI, SERDARIEKREME TUĞ VERİLMESİ, SANCAK-I ŞERİFİN TESLİMİ İLE DAVUD MERASİMİ PAŞA SAHRASINDA OTAĞ YERİ TAYİNİ VE ORDUNUN HAREKET VE AVDETİNDE VE SANCAK-I ŞERİFİN İSTİKBÂLİNDE YAPILAN MERASİM

İmparatorluk devrinin en muhteşem merasimi ordunun sefere hareketi esnasında yapılırdı. Hazineden çıkarılan tuğ Serdariekreme merasimle tevdi' kılınır, birkaç gün sonra da Hırka-i Saadet dairesinden bizzat Padişah Sancak-ı Şerifi omuzuna alarak Arzodasına kadar getirir, orada Serdariekreme teslim ederdi. Padişah islâm âleminin bu en kıymetli yadigârını, manevî kıymet ve ehemmiyetinin ordu üzerindeki tesiri pek büyük olan Sancak-ı Şerifi Hırka-i Saadet dairesinden Arzodasına kadar omuzunda taşıırken hıçkırarak ağlar teşrifat icabı Enderun meydanında merasimde hazır bulunan devlet ricali de göz yaşlarıyla bu sahneyi takip ve Cenab-ı Haktan orduya nusret niyazında bulunurlardı; bundan sonra ordu Anadolu tarafına hareket edecek ise Üsküdar'da, Rumeli tarafına sefere çıkıyorsa Davudpaşada ordugâh yeri seçilir, otağlar kurulur, müteakiben Sancak-ı Şerif ve tuğlar ordu ile ve bütün devlet ricalinin merasim günlerine mahsus kıyafetleriyle iştirâk ettiği fevkalâde muhteşem bir alay ile ordugâh mahalline götürülürdü. Padişah da alayın geçtiği yol üzerinde bulunan Saraylardan birine giderek alayı temaşa eder ve ertesi günü ordugâha gidip Sancak-ı Şerifi tekrar öptükten sonra orduyu zafer duasıyla teşyi' ederdi. Ordunun seferden avdetinde yine Padişah Davudpaşadaki muayyen ordugâh mahalline hareket ile istikbâl ve Serdariekremden Sancak-ı Şerifi tesellüm ederdi.

Aşağıda neşrolunan vesikalar bu vadiye muhtelif devirlerde yapılan merasimi teferuatıyla nakletmekte, bilhassa eski kıyafetler ile Topkapı Sarayındaki binalar için mühim kayıtları ihtiva etmektedir.

Zarif ORGUN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحْهُ وَكُنْ بِمَقُورٍ وَأَدْلٍ
 كَانَتْ تَوْقِعُ مَحَلَّ الْقَضَاءِ مَوْلَاهُ سَامٍ لِلَّذِي أَوْفَرَ
 لَوْ جَسَدِي وَمَوْجُ عَمُومِي سَيِّدَانِ بِسَاطِطِ
 تَلَانِدٍ وَقَفْدَرٍ جَمِيعِ عَوَارِضِنِ وَزَكَاةِ لَيْفِ
 دِيْوَانِي دَنْ سَلْوَانِ وَطَعْنِي نَعْمَتِي
 مَعَانِي وَمَسْمُومِي قَدَمِي هَجْرِي بَعْدَ لَيْلِي فِدَا لِي
 تَعَوُّزِي دُورِي مَيَا وَنَجْتِي وَزِيَا مَوْلَانِي مَحَلَّ لِي
 نَعْمَتِي لِعَجَلِي لَوْلَا سَابِقِي قَدَمِي نَجْوَانِي سَيِّدَانِي
 مَطْلَعِي فَالْأَمْرِي سَيِّدَانِي لِي لَوْلَا تَحْرِيْفِي أَوْلَادِي مَضَانِي

سنة ١٠٦٠ هـ

الملك

Emîr Süleyman'ın vakfiyesi

[Topkapı Sarayı Arşivi Yemen fatihi Sinan Paşa kısmı, No. 2]

Tuğ-ı Hümayunun ihrâcı merasimi [*]

1106 senesinde[1] merhum ve mağfur Sultan Mustafa han bin Sultan Mehmed Han-ül-merhum Engürüs seferine azimet-i Hümayun buyurdularında tuğ-ı pürfüruğ-ı Hümayunlarının ihracolunduğunun suretidir ki defter-i teşrifattan ihracolonmuştur.

Sene-i merkumede vâki' şehr-i şaban-ül-muazzamın dördü cumartesi günü [2] iki kıt'a tuğ-ı hümayun içeri saray-ı âmireden *Babüssaade ağaları* [3] ihracedüp vüzera-i izam ellerine teslim edüp mahallerine vaz' olunmuş, hazret-i Sadrıâzam müşir-i mufahham hazretleri bir gün mukaddem vüzera-i izam Şeyhülislâm ve *Sadreyn-i* [4] muhteremeyn ve Nakibüleşraf ve üç nefer meşayih-i kiram ve dergâh-ı âli Yeniçeri ağası ve vüzera-i izam ile maen olmak üzere *Defterdaran* [5] ve Hâcegân-ı Divan-ı Hümayun ve Rikâb-ı Hümayun ağaları Dergâh-ı âli Kapucubaşları ve *Altı bölök ağaları* [6] ve Cebecibaşı ve Topcubaşı ağalar ve İmam-ı şehriyarî ve Or-

[*] Topkapı Saray Müzesi Arşivi No. E: 10173

[1] 1695

[2] 19. III. 1695

[3] Babüssaade yahut Akağalar veya Arz kapısı, Bab-ı Hümayun ve Ortakapıdan sonra Topkapı Sarayının üçüncü büyük kapısıdır. Buraya taht kapısı da derlerdi. Buranın bekçileri eskiden akağalardan olurdu. Başlarında bulunan Kapı ağası sarayın en büyük memurlarından biri idi. Akağalar Harem-i Hümayun hizmetinde iken (990=1582) de bu hizmet onlardan siyah tavaşilere tevdi edilmiş ve aynı zamanda Darüssaade ağalığı, yani Kızlar ağalığı namıyla vâsi salâhiyetli bir memuriyet ihdas olunmuştur. (Topkapı Sarayı Müzesi rehberi S. 60. Ahmed Rasim, Osmanlı Tarihi cild. I. S: 184)

[4] Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri.

[5] Asıl Defterdara Başdefterdar denirdi. Osmanlı memleketi büyüdükçe maliye işleri de büyüdüğünden Anadolu ve Rumeli için birer Defterdar daha tayin edildi. Bunlar Başdefterdarların muavini olup Rumeli Defterdarına Şikk-ı evvel, Anadolu Defterdarına Şikk-ı Sani Defterdarı denildi. Bunlar Başdefterdarlık yanında Paye gibi idi. Vak'a-i Hayriyeden sonra ilga edildi.

(Ahmed Rasim, Osmanlı tarihi. Cild II. S. 956)

[6] Kapıkulu Suvarisi daimî surette silâh altında bulunan suvarî askeri idi. Bunların Dersaadette kışlaları yok idi. Fakat at beslemek hususunda kolaylık olmak ve yakın bulunup ilk emirde serian toplanabilmek üzere İstanbul ile Edirne ve Bursa şehirleri aralarındaki köy ve kasabalarda ikamet ederlerdi. Bu suvari askeri:

- I. — Silâhdar
- II. — Sipâh
- III. — Sağ Alüfeciler (Alüfeciyân-ı Yemîn)
- IV. — Sol Alüfeciler (Alüfeciyân-ı Yesar)
- V. — Sağ Gureba (Gureba-i Yemîn)
- VI. — Sol Gureba (Gureba-i Yesar)

namlariyle altı bölükten mürekkep idi. Bu bölüklerden baştan ikisine (Baş), diğer ikisine (Orta) ve son ikisine de (Aşağı) bölükleri denir idi. Baş bölüklerden Silâhdar bölüğüne (Sarıbayrak), Sipâh bölüğüne (Kırmızıbayrak), tarihlerde bölügât-ı erbaa diye muharrer olan diğer dört bölüğe (Alacabayrak) adı da verilirdi.

(Ahmed Rasim, Osmanlı Tarihi, Cild I. S. 100)

du-yı Hümayun Kadısı Efendilere ferman-ı âli gönderüp inşaallahü-taâlâ alessheher sabah namazından sonra vüzera-i izam mutad üzere *kallavî* [1] ve erkân ferace kürkleri ve *Divan-ı Hümayun bisatiyle* [2] ve Şeyhülislâm Hazretleri beyaz erkân ferace kürkü ve *örf ile* ve Nakibüleşraf ve Sadreyn-i muhteremeyn ve İmam-ı Şehriyarî ve Ordu Kadısı Efendiler dahi örf ve erkân kürkleri ve abayileriyle hazır ve amade olup ve Saray-ı Hümayuna gidüp *Babüssaadetin* sağ tarafında olan sofaya Şeyhülislâm ve vüzera-i izam ve Sadreyn-ı muhteremeyn ve Nakibüleşraf ve Defderdar ve Kapucubaşı Ağalar ve Şikâr-ı hümayun ağaları ve Divan hocaları ve sol tarafında olan sofaya Altı Bölük Ağaları ve Cebecibaşı ve Topçubaşı Ağalar ve Şeyh Efendiler Bölük Ağalarının üst yanına oturup devletlû ve semahatlû Şadriâzam Hazretleri dahi onların akabinde *kallavî* ve erkân ferace kürk ve *selimî* [3] Divan bisatları ile atlarına süvar olup devletlû sahib-i devlet hazretlerinin önünce ve Çavuş Ağalar dahi kezalik *mücevvezeler* [4] ile Çavuşlar kâtibi Efendi ve Emin Ağa dahi kezalik sahib-i devlet hazretlerinin önünce Saray-ı Hümayuna teşrif ve *Ortakapıda* [5] mutad üzere atlarından nüzul buyurup Bâbusaadet-üş-şerifeye doğru tevecçüh buyurdıklarında vüzera-i izam ve Şeyhülislâm ve Sadreyn-i muhteremeyn ve Nakibüleşraf ve İmam-ı Şehriyarî ve Ordu Kadısı Efendiler ve Defderdar Efendiler ve Reis Efendi ve Çavuşbaşı Ağa ve Rikâb-ı Hümayun Ağaları ve Sipâh ve Silâhdar Ağaları *Dört bölük* [6] Ağaları Bâbüssaadenin sol tarafında ve meşayih efendiler bölük ağalarının üst yanında safbeste muntazır-ı selâm-ı asafî olup ve dergâh-ı âli Kapıcıbaşılıarı ve Şikâr-ı Hümayun Ağaları Çakırbaşı ve Şahincibaşı Ağalar ki tuğ çekerler ve Divan hocaları Efendiler Bâbüssaadenin sağ tarafında selâm-ı âsafîye muntazır olurlar ve devletlû sahib-i devlet hazretleri yemîn ve yesarına

[1] *Kallavî*: Yarım endazeden uzunca olup üstüne gayet ince Hint tül bendi sarıldık-tan sonra sağdan sola doğru dört parmak kalınlığında sırma harç ile tezyin olunurdu. Şekli çadıra benzerdi. (Ahmed Rasim, Osmanlı Tarihi, Cild. I. S. 233)

[2] Teşrifat usulüne göre Divana gidilirken giyilen takım.

[3] *Selimî*: Yavuz Sultan Selim'in icad-Kerdesi bir külâh olup bir endaze tulünde idi, üzerine beyaz tülbente sarılırdı.

[4] *Selimî* külâhlara benzer ise de uç tarafına fes gibi kırmızı bir kısım ilâve olunurdu.

[5] Bu kapı, Topkapı Sarayının ikinci kapısıdır. Bâbüsselâm ismini de taşır. Buradan sarayın ikinci avlusuna, saray tabirince (ikinci yeri) ve bazen Divan meydanı, yahut da Darüsselâm tesmiye olunan sahaya girilir. Sarayın mühim memurlarından olan Kapıcılar Kethüdasının makamı da burada idi. Ortakapının iki yanında bulunan kulelerin içinde yalnız mazgallardan ışık alan korkunc ve karanlık odacıklar vardır. Osmanlı tarihinde sık sık adı geçen (Kapı arası) burasıdır, buraya hapse atılıp idam edilenlerin başı da yine bu kapının dışında ibret için teşhir olunurdu.

[6] Altı bölük izahatına bakınız.

dahi selâm verdiklerinde her biri kemâl-i âdâb üzere selâm alurlar badehu sahib-i devlet hazretleri saadetle Bâbüssaadenin sağ tarafında ve Şeyhülislâm, vüzera-i izâm oturdukları sofaya iclâs buyurduklarında müezzîn-i şehriyarî ol vakitte ayak üzere feth-i şerif tilâvetine meşgul olurlar tamam oldukça içeriden Aız Ağaları gelüp tuğlar hazırdır deyu haber verdiklerinde taşra çıkmaları ferman olunup Babüssaade Ağaları iki adet tuğları taşra çıkardıkları saat hazret-i sahib-i devlet ve Şeyhülislâm ve vüzera-i izâm hareket buyurup ve tuğları ellerine alup makam-ı mahuduna vaz'edüp ve tuğcular istihkâm verdiklerinde mutad üzere mikdari kurban zebholunup ve Şeyh Efendiler birer birer duaya mübaşeret edüp tazarru' ve niyaz ederler. Dua tamam olduktan sonra herkes yerlü yerinde karar edüp mehterler bir kaliçe-i pâk getürüp sahib-i devlet ve vüzera-i izâm önüne bast edüp içerüden şevketlü mehabetlü padişah-ı âlempenah hazretlerinin yedi kit'a sancakların getirdüp her birine nazar ederler. Badehu Sahabe-i kiramın *nizelerin* [1] getürdüp ana dahi tamire muhtaç olanları tamire ferman ederler. Badehu mekânlarına ric'at buyururlar. Devletlü sahib-i devlet hazretleri saray-ı saadetlerine teşrif buyurup dua ve sena ve in'am ve ihsan birle saadetle tuğ-ı pür furuğların ihracedüp mahalline vaz'edüp hasbetenillâhi taâlâ zebh-i kurban ederler ve tuğ ihracı lâzımgelenlere tuğ ihracını ferman ederler. Devletlü sahib-i devlet hazretleri meşayih-i izâm ve fetih-hanan dailerine ve Dergâh-ı Âli bevabları bendelerine in'am ve ihsan buyurup hayır duaların isticlâb ederler.

1695

Tuğ-ı hümayunun ihracı merasimi [*]

Mütevekkilen binasrillahi taâlâ tuğ-ı Hümayunun Bâbüssaadeye ihracı günü ricâl-i Babîâlî ile re'fetlü *Kaymakam* [2] paşa hazretleri destar-ı âdi ve hasb-el-mevsim sûf ferace ve ağır kemer rahtlı esbler ve ricâl-i Bab dahi destar ve feraceleriyle ve semahatlû Şeyhülislâm Efendi Hazretleri örf ve ferace-i beyza ile *kafes* [3] ve feracesiyle Reisülküttab Efendi delâletiyile ve Sadreyn-i muhteremeyn ve Nakibüleşraf Efendiler küçük tepeli ve feraceleriyle ve Sekbanbaşı Ağa ve Defterdar Efendi ve Mirialem Ağa ve Kapıcıbaşı Ağalar velhaletü hazihi Sipâh ve Silâhdar kethüda yerleri destar-ı âdi ve sof feraceleriyle ve selâtin-i izâm cevamii meşayih ve

[*] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. E: 10173 Devri XIX. inci Asır.

[1] Kargı, mızrak, süngü, harbe. (Kamus-ı Türkî, cild II, S. 1478)

[2] Bakınız: Tarih vesikaları Sayı 2 S: 138 not 2

[3] Çuhadan yapılır ve içine bir okkadan ziyade pamuk konup alt tarafına kafes tarzında beyaz tülband sarılan kavuk. (Ahmed Rasim. Osmanlı Tarihi, cild I. S. 233)

Topkapı Sarayı Enderun meydanını gösteren işbu gravürde (Üçüncü yeri) Sağda Seferli koğuşu, Ortada Ahmed III. kütüphanesi, arkada Arzodası görülmektedir. (*The Bosphorus & The Danube, William Beattie, 1839*)

hutebası ve evan-ı salifede teberrüken Kocamustafa Paşa şeyhi efendiler ve müezzinin-i hassa destar-ı âdi ve Hassa tuğcuları resen ve Çadır Mehterbaşısı destar-ı âdi ve feracesi ve Kasapbaşı on iki adet kurbanlık koçlar ile hazır bulunarak müşarünileyhima Şeyhülislâm ve Kaymakam Paşa hazeratı Babüssaade pîşgâhında Kapıcıbaşların oturdukları sofaya kuud birle huteba ve müezzinin-i hassa feth-i şerif tilâvetine mübaşeret ve hitamında meşayih-i mumaileyhimden irae ve intihabolunan zattan biri dua ettiği esnası vakt-i muhtar hulûlünde kanun-ı kadim üzere iki adet tuğ-ı zafer fûruğ-ı hümayun Babüssaadeden Arz Ağalarının piraye-i ruşen-i tazimleri olarak zuhurunda derhal müşarünileyhima Şeyhülislâm ve Kaymakam Paşa hazeratı ve erkân-ı saire Babüssaade ortasında istikbal ve sağ tarafında olan tuğ-ı hümayunu müşarünileyh Şeyhülislâm hazretleriyle Sadreyn-ı muhteremeyn Nakibüleşraf Efendiler ve iktizasına göre erkân-ı saire ve sol canibinde olan tuğ-ı hümayunu müşarünileyh Kaymakam Paşa hazretleriyle ricâl-i Bab ve Defterdar Efendi dest-i iclâl ile Babüssaade haricinde olan saçak hizasında topları bab-ı mezbura nazır olarak ibtida sağ canibinde mevlâna-yı müşarünileyh Kaymakam Paşa hazretleri yedleriyle diğer tuğ-ı hümayunu koğasına maen vaz' buyurdıkları gibi *alkış* [1] olunup derhal kurbanlar ağaçlar kurbunda badez-zebh sofa-yı mezbureye gelinüp Ayasofya Şeyhi muhtasarca bir dua ve liva-i zafer-üt-tevarih-i tuğ-ı hümayun ihracolunduğu saat-i mes'udunda içeruda gönder-i şerifesine bend ve koğasına vaz'ından sonra meşayih ve huteba-yı mumaileyhime taraf-ı bahir-üş-şeref-i hazret-i padişahîden ihsan-ı hümayun buyurulan *sürreleri* [2] verilüp herkes hanelerine avdet ve müşarünileyhim Kaymakam Paşa Şeyhülislâm ve Sadreyn ve Nakibüleşraf Efendiler hazeratının ve Konakçı Paşa ve ocaklar ve Mîrialem ve Çakırcıyan Ağaların birer aded tuğları dahi vakt-i muhtar-ı mezkûrda ferman buyurulduğu vechile mutad üzere nerdübanları pîşgâhına vaz'eylemeleri bir gün mukaddem tenbih olunmak.

Sabıklara mukayese ile bitevfiki-llahi taâlâ tuğ-ı zafer fûruğ-ı şaha-

[1] Padişahın muayede ve sair merasimde tahta teşriflerinde (عليك عون الله) ve (uğurun açık olsun, ikbalin efzun, padişahım devletinle bin yaşa) ve (Maşâallâh padişahım mağrur olma senden büyük Allâh var) diye alkış çavuşları bağırırlardı. Merasim-i mezkûrede Teşrifatî Efendinin işaretleriyle Nakibüleşraf olan zat huzur-ı hümayuna doğru gelirken alkış çavuşları yine bir ağızdan (Hareket-i hümayun padişahım devletinle bin yaşa) diye bağırırlar, padişah da kıyam eder ve İstanbul kadısı gelinceye kadar ayakta dururdu. Sıra Müderrisine gelince (İstirahat-i hümayun padişahım devletinle bin yaşa) diye bağırırlardı. Padişah da otururdu. (Ahmed Rasim, Osmanlı Tarihi, Cild II, S. 635) Hemişe bunun emsali eyyama irişmek nimeti müyesser ola. (Zübdetüttevarih, S. 1304, Topkapı Sarayı - Yeni kütüphane No. 136.)

[2] Para kesesi.

nelerinin Babüssaade pîşgâhına ihraç ve vaz' olunması resmini mübeyyin-
ceride-i teşrifattan ihraç ve tertibolunan pusuladır. [XIX. asır Başları]

Tuğ çıkarılırken yapılan merasim [*]

**Sadriâzam ve Serdariekrem Devletlü Esseyid Mehmed Paşa
Hazretlerinin Moskov seferine azimet buyurdıklarıdır**

Yevm-i merkumda Sadriâzam ve *Serdariekrem*[1] müşarüniley hazret-
lerinin Tuğ-ı fûruğu *nerdüban dibine* [2] nasbolunmak musammem olmakla
saat on ikide iken *Paşa Kapısında*[3] mevcut olmaları için bir gün evvel
semahatlû Şeyhülislâm efendi hazretlerine ve vezir-i mükerrem saadetlû
Tevkî Ahmed Paşa hazretlerine ve *Sadrey-n-i* muhteremeyn Nakibüleşraf
ve İstanbul kadısı Efendiler hazeratı ve Yeniçeri Ağası ve Defterdar
Efendi ve Sipâh ve Silâhdar Ağaları ve Cebecibaşı ve Topçubaşı ve
Arabacıbaşı Ağalar ve on nefer selâtin meşayih-i ve mahsus Koca Mustafa
Paşa âsitanesi şeyhi ve Sultan camii şeyhi Efendiler ve yalnız Ayasofya-i
kebir camii hatibi Efendi davet olunmalarıyla cümlesi vakt-i mezkûrda
gelüp devletlû Sadriâzam ve Serdar-ı efham Hazretlerinin nezd-i âlilerinde
tatlı ve kahveler verildikten sonra Divanhanede cuma günleri divanla-
rında Anadolu Kadiaskeri Efendinin oturduğu taraf ihramlar ve hasırlar
ile döşenüp hazır olmağla ancak meşayih-i kiram nezd-i Sadriâzamîden
kaldırılıp Divanhaneye götürüldükte devletlû Sadriâzam Efendimizin imamı
Efendiye tenbih olunduğu üzere mukaddemce iki üç nefer huffaz ve Di-
vanhane imamı ve müezzinleriyle hazır olup ibtida cehren sure-i Yasin ve
Feth-i şerif tilâvet edüp tamamında imam-ı Sadriâzamî dua etmekle ba-
dehu zikrolunan meşayih-i kiram Efendiler birer birer dua edüp Divan-
hane müezzinleri şavt-ı âlâ ile amin demişlerdir. Dua tamam olduktan
sonra meşayih Efendiler sahn-ı nerdübane inüp hazır olduklarında
saadetlû *Kethüda Bey* [4] ve Sipâh ve Silâhdar Ağaları tuğ-ı Sadri-

[*] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. E 10174. Tarih: 1149=1736

[1] Serdariekrem vaktiyle büyük seferlerde asakir-i Osmaniye Başkumandanlığına
denirdi. Serdariekremler salâhiyet-i tammeyi hâiz idiler. Orduda Serasker ve sair kuman-
danları nasp ve azil, hâtta idam bile ederlerdi. Serdariekremler hemen umumiyetle Sadri-
âzamlardan tayin olunurdu. Serdariekrem nasbolunan zat azîm bir alay ile otağ-ı hüma-
yuna gider. Burada Padişah serdarın beline murassa veya kıymettar bir kılıç bağlar, des-
tari üzerine (ekseriya Selimî) mücevher bir sorguç koyup bir de samur kürk giydirdikten
sonra Sancak-ı Şerifi teslim eylerdi. (Ahmed Rasim, Osmanlı Tarihi cilt I. S. 238)

[2] Padişah tuğlarının Hazine altındaki odalardan çıkarıldığı, Sadriâzamın ve diğer
vezirlerin tuğları da kendi dairelerinde merasimle çıkarılıp merdiven dibine konulduğu
anlaşılmaktadır.

[3] İstanbul payitaht olduktan sonra Sadriâzam konaklarına (Paşa Kapısı ve Bab-ı
Asafi), sonra da (Babiâli) denilmiştir.

[4] Bakınız : Tarih Vesikaları, sayı 2 S. 137 Not: 1

âzamîyi Hazine odasından omuzlarına aldıklarında tuğun topu ileri ve aşağı ucu geri ve Kethüda Bey Hazretleri topun dibinde ve Ağalar Kethüda Beyin ardınca alettertip teşebbüs edüp bu vechile çıkardılar ve önünce dahi Defterdar Efendi ve Reisülküttab Efendi ve Çavuşbaşı Ağa ve Tezkire-i Evvel ve Sâni, Mektubî, Teşrifatî Efendiler ve Kapıcılar Kethüdası Ağa ve Selâm Ağası ve Kapıcılar Bölükbaşısı Ağa ve *Muhzir Ağa*[1] ve Bostancılar Odabaşısı Ağa yürüyerek nerdübane nakil ve koğasına vaz' ve nasb ve resen ve mihların bend ve darbetmeleriyle bu esnada tuğ-ı zafer-füruğun nakil ve nasbı tamam olunca Divanhane imamı badehu meşayihden bir iki nefer efendiler dua edüp saadetlû Kethüda Bey Hazretleriyle Reisülküttab Efendi dahi nasb-ı tuğdan binnefis kendüleri ianet buyurmuşlardır. Badehu amade olan kurbanlar zebholunup mumaileyhim hazeratı yukarı çıkup devletlû Sadriâzam ve Serdar-ı efham Efendimiz hazretlerine tebrik ve tehniyet zımında damenbüs eylediklerinde bir mikdar tevakkuf ve her birine sürreleri ihsan olunup sair nezd-i âsafide oturanlar birer birer damenbus edüp gittikten sonra saadetlû Kethüda Bey hazretleri ve Defterdar Efendi ve Reisülküttab Efendi ve Çavuşbaşı Ağa ve Tezkire-i Evvel ve Sâni ve Mektubî ve Teşrifatî Efendiler ve Kapıcılar Kethüdası ve Selâm Ağası ve saireleri alettertip gelüp damenbus etmişlerdir bundan gayrı *alkış* ve mehterhane ve saire müteallik bir türlü tekellûf olmayup cümlesi destar-ı adî ve ferace kürklerle idiler.

[1736]

Sancak-ı Şerif çıkarılırken yapılan merasim [*]

Saat on ikide *Sofa-i hümayun* [2] teşrif ve muhtasarca taam buyruldudan sonra hane-i Hırka-i Resülde feth-i şerif kıraat olunup Sancak-ı Resül-i kibriya sena ile duş-ı cihanpenah-ı hümayunlarına tahmil ile nâle ve girye Künan *Arzodasına* [3] teşriflerinde sure-i Yasin teberrüken kıraat olunup dua olunduktan sonra tertibolunan alay-ı Sadr-ı âli muktezasinca rikâb-ı hümayunlarına Şeyhülislâm ve Sadriâzam ve Serdar-ı

[*] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. E: 10164 Devri XVIII. inci Asır.

[1] Yeniçerilerin vezir kapısında kapı çuhadarı idi. Vazifesi yeniçerilerin kapuca olan işlerini teşhil idi. Vaktiyle (Divan-ı hümayunda) Sadriâzamanın emriyle bir kimse darbedilmek lâzımgelse (Dergâhîli kapıcıları), diğer yerlerde (Muhzir yoldaşları) döğerlerdi. (Ahmed Rasim Osmanlı Tarihi, cild. 4 S. 788)

[2] Topkapı Sarayı Lâle bahçesindeki Sofa köşkü. Buraya Mustafa Paşa köşkü de denilmekte ise de hangi Mustafa Paşaya izafe edildiği ve inşa tarihi mechuldür.

[3] Topkapı Sarayında Babüssaadeden. girince ilk bina Arzodasıdır. Sarayın Fatih devrinde yapılan binalarındandır. Son defa (1273-1856) da yanmıştır. Kapı ve pencereleri bu yangından sonraki tamirde bu günkü hâle konulmutur. Padişah burada Elçi, bazen de Sadriâzamları kabul ederdi. Katledilen Selim III. ün cesedi de Alemdar Mustafa Paşaya Arzodasının kapısının önündeki yuvarlak porfir üzerine yatırılarak gösterilmişti.

ekrem hazretleri gelüp arz-ı ariz ve tevdi-i rayet-i sultan-ı Rüsül hilâlinde kırmızı çuha muvahhidî kürkleri üstüne taraf-ı cihandarîden ihzar olunan mücevher tirkeş ve seyf-i murassa' miyanbend-i iftihar kıldıkta iki sorguç ile zibaver-i ibtihac olunan kallavî dahi sertac-i mubahat olunup saat bir buçuğa geldikte esb-i zafer-i cihandarîde dua-yı tavsiyekârî zımında bükâ-i şedid ile feryad ederek liva-i hazret-i şah-ı Rüsülü Serdariekrem yedine teslim buyurdıklarında *Akağalar* [1] Kapısında muntazır olunan rical ve ülema istikbal ettikleri meşhud olduğu akabinde yaver-i rikâb-ı isticâl Demirkapıdan Hocapaşa ve Süleymaniye ve Şehzadebaşı taraflarından Akсарayda Davudpaşa camii ittisalinde vaki İsmail Paşa sarayına revnak-endaz-ı iclâl olundıklarında müretteb alay-ı Sadr-ı Âli tertib-i teşrifat mucebince liva-i Fahr-ı Rüsül pîşgâh-ı âsafide imam-ı sadriâzamî deraguş tevkirinde izaz olarak imrarı yek beyek saray-ı merkumdan manzur-ı hümayunları oldukta sair kulları dahi hâlet engiz-i giryenâk ettikten sonra cadde-i tarik olan Divanyolunda Çatalçeşme ve Soukçeşme kapısından dahil-i bahçe-i gülşensaray-ı aliyye olmuşlardır Mah-ı mezburun.... Kasr-ı Yalı şeref-efza-yi kudum-ı cihanbanî buyruldukta Haseki Ağa kulları yediyle Han-ı âlişan hazretlerine irsal için ordu-yı hümayunda Serdariekrem hazretlerine elli kese akça irsal-i kerem buyurmuşlardır. Ferda-yı neharî saat iki buçuğa geldikte sandal süvar-ı azimet olunup Defterdar iskelesinden süvar olunup selâm mahallinde Kapıcıbaşı Ağalar kullariyle kevkeb-pira-yı azamet olarak otağ-ı sadriâlî hazretlerine ordu-yı hümayun içinden teşrif oldukta istikbâl eden rical-i kibar selâm-ı iltifat-ı şehriyarî ile mazhar-ı nevaziş kerem olduklarında öte kapıdan Sadriâzam hazretleri istikbâl edüb otağ-ı âsafanelerine nüzul buyurdıklarında bir mikdar arz-ı ariz ve salât-ı zuhre kıyam ve germiyet-i hava ile mirvaha-cünban-ı aram olunduktan sonra asırda tenavül-i taam-ı ziyafet akabinde yine arza girildikten sonra rikâb-ı hümayunlarına bir mücevher kuşak ve zirf-i ran-ı şevketlerine mükemmel bisatlu bir esb-i celâdet keşide oldukta ikramen kariha-i hümayunlarından elli kese akça Serdar-ı müşarünileyh kullarına ihsan olunduktan sonra yine mahall-i mezburdan alay ile filikasüvar-ı ric'at buyurmuşlardır.

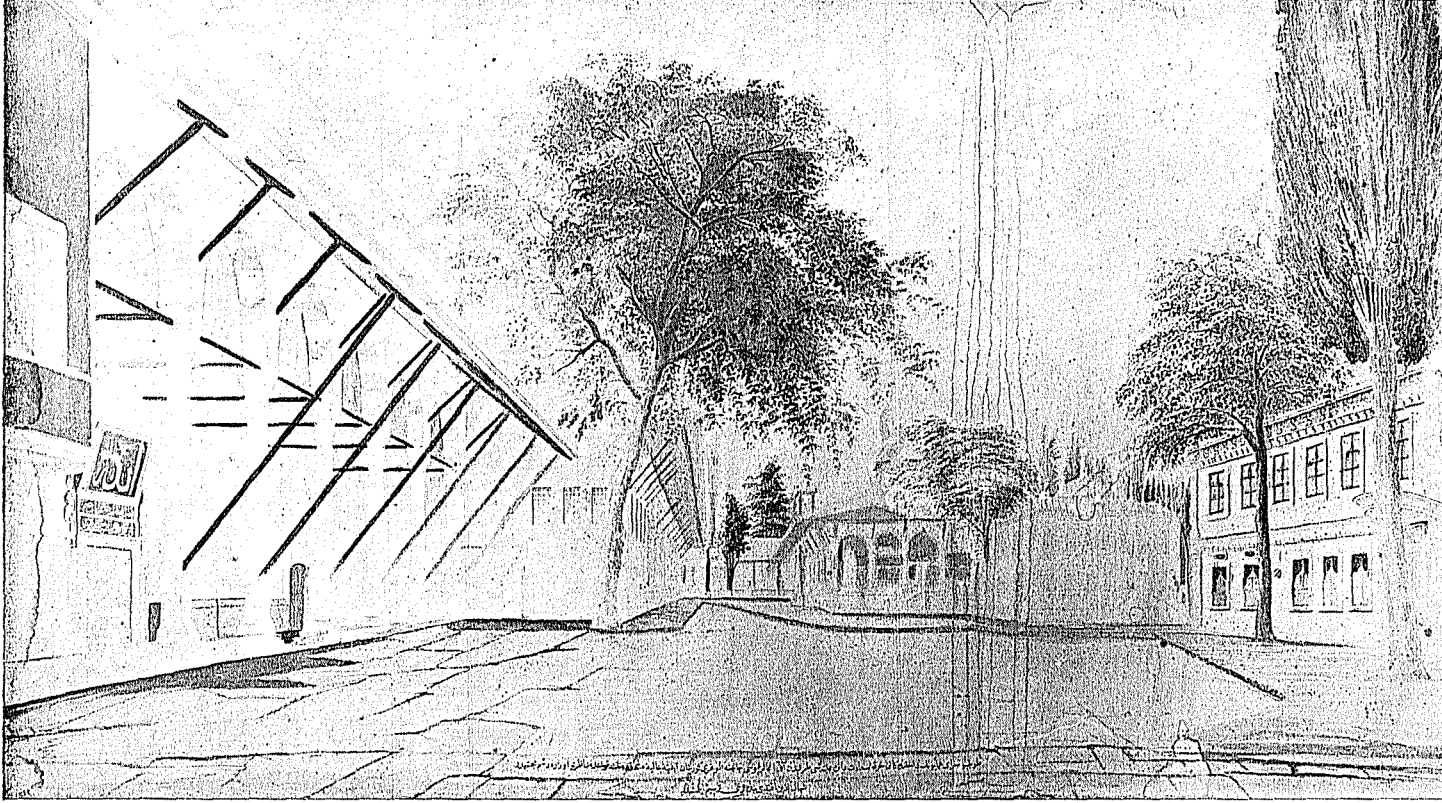
[XVIII. asır]

Serdariekrem Sadriâzam Mehmed Emin Paşaya Sancak-ı Şerif teslim edilirken yapılan merasim [*]

1182 senesi zilkadesinin 18 inci isneyn günü saat neharî buçukta iken mukaddema ihzar ve amade olunan Müezzina-ı Enderun-ı hümayun

[*] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. E. 10164, Tarih: 18 zilkade 1182=27 Mart 1769

[1] Babüssaade.

Topkapı Sarayı, birçok merasime sahne olan Enderun meydanı (Üçüncü yeri). Sol tarafta Tuğ'un çıkarıldığı « Hazine-i Humayun » ve yanında Seferli koğuşu, karşıda Arzodası, Ahmed III. kütüphanesi ve sağda halen mevcut olmıyan Hasoda müstemilâtından ahşap bir bina görülmektedir. (XIX. asır, Şahabettin imzalı Akvarel) Topkapı Sarayı Müzesi: No. 2758

muntazır ve nigeran oldukları halde şevketli efendimiz hazretleri teşrif-i kudum-ı meymenet-melzum buyurup ve sena ile bizzat kendü eyadi-i beyza vadilerile liva-i hadrâ-i Nebeviyeyi Hane-i Hiraka-i Resulden ihraç ve duş-ı hümayunlarına tahmil edüp canib-i yeminden Silâhdar Ağa ve canib-i yesardan Çuhadar Ağa ve cihat-ı saireden Rikâbdar ve Tülbend Ağası ve Kethüdalar alâtarik-il-istiane destres oldukları mahallerden tutup sagir ve kebir Enderun Ağaları *Hane-i Hassa* [1] oda kapısından Arzodasının *Kütüphaneye* [2] nazır nerdübana varınca yemin ve yesar safbeste-i yümnü teberrük olarak na'rakünan ve sena üzereler iken müezzinan ve huffazin-i Enderun ref'i asvat ile tekbir - aver-i id olarak pişgâh-ı huzzarda beynessaffeyn Arzodasına mürur ve Alem-i Şerif-i Nebevî Arzodası dahilindeki taht-ı hümayunun sütununa istinaden vaz' ve derakab müezzinan ve huffazin kıraat-i Feth-i şerife mübaşeret edüp mesned-nişin-i fetva faziletlü *Pirî Zade Osman Molla Efendi* daileri Kapuağası vesatatiyle huzur-ı hümayuna davet ve *Pişkeş kapısı* [3] ittisalinde iclâsına mak'ad olmak hasebiyle izn-i hümayun erzanî buyurulmağla hazır bilmeclis olanlar küllisi hudu' ve huşu' ile sena ve müezzinan iki defa Feth-i Şerif kıraat ve itmamında İmam-ı Evvel-i Şehriyarî dua ve Enderun Ağaları Arzodası etrafında düaya muntazır olmalarıyle âvâze-i aminlerin ayyuka peyveste' edüp haric-i Babüssadede istikbâl-i rayet-i zafer gayet için mevcut bulunan ülema ve ricâl-i devlet dahi na'rakünan-ı amin oldukları tamamında Fatihahan ve İmam-ı Sanî dahi dua-yı isabet ayat ve sena-yi icabet gayatını itmam ve Fatihahan olduğu akabinde Veziriâzam ve Serdariekrem Mehmed Emin Paşa hazretleri Kapı Ağası vesatatiyle huzur-ı hümayuna davet esnasında Şeyhülislâm Sancağ-ı Resulü ziyarete icazet ve izn-i hümayun olup badehu Sadriâzam vürud ettikte serasere kaplı samur sevb maa üstlük Hasodabaşı yediyle iksa ve kallavisine iki kıt'a top sorguç-ı murassa rekz ile ser-i saadet-medarların hempaye-i felek-fersa edüp ve amade kılınan seyf-i murassa Çuhadar Ağa ve tirkeş-i mücevher Rikâbdar Ağa yediyle miyanına bend kılınp eşref saatin duhulü bir buçukta olmağın

[1] Hirka-yı Saadet ve sair emanat-ı Şerife İstanbula getirildiği zaman evvelâ Harem-i hümayunda hifzedildi. Badehu Sultan Selim-i Evvel kendisi de dahil olduğu halde Silâhdar, Çuhadar, Rikâbdar, Anahtar Ağalarıyle, Peşgir Ağası, Başçuhadar, Sır kâtibi ve sair mabedeyincilerle beraber kırk nefer gedikli hademe ve bir kaç nefer de mülâzımdan ibaret olmak üzere Enderundaki Hane-i hassa denilen daireyi icad eyledi. Bu hey'et Hirkai saadete memur idi. Murad IV. Selimin yaptırdığı Hane-i hassayı terk ederek Hirkai saadet höresinin karşısında diğer bir Hane-i hassa yaptırdı. (Ahmed Rasim. Osmanlı tarihi. Cild II. S: 523)

[2] Topkapı Sarayında Ahmed III. ün yaptırdığı kütüphane.

[3] Elçilerin getirdikleri hediyelerin geçirilmesine mahsus kapı.

tevdî-i rayet-i zafer-âyet zımında dua-yı tavsiyekârî akabinde ah ü enin ile Alem-i Resulü yed-i zafer-müeyyed-i padişahî ile teslim-i Serdarîkrem edüp yine Babüssaade haricinde olan serviler hizasına varınca Serdarîkrem ve salifüzzikr ağavatı ile bizzat Efendimiz dahi ihraç ve teşyi buyurup badehu temaşa-yı alay-ı rayet için *Otluk Kapısından* [1] Saray-ı hümayun meydanına nazır Zeynep Sultan sarayına teşrif buyruldu. [27 Mart 1769]

Otağ yeri bakılmağa gidilirken yapılan merasim [*]

Davutpaşada otağ yeri bakılmağa gidildiğidir 19 (M) 1149

Sipâh Ağası ve Suvari Mukabelecisi Efendi ve Ocak Kethüdası ve kâtibi

Silâhdar Ağası ve Ocak Kethüdası ve kâtibi Efendi

Zağarcıbaşı ve Başçavuş ve Başyazıcı ve Yeniçeri ağasının Kethüdası

Cebeci ve Topçu ve Arabacı ocakları Çavuşları

Hassa Mehterbaşısı

Ve Mehteranbaşı-i Sadriâli

Zikrolunan mumaileyhim Ağalara ve Efendilere saadetlû Kethüda Bey Hazretleri taraflarından bir gün mukaddem tenbih olunup Kethüda Bey Hazretleri başka ve anlar dahi başka başka mahallerine gidüp nişanlar vaz'olunup bu defa sadriâzam-ı esbak Baltacı Mehmed Paşa merhumun otağı mahalli münasip görülmekle teyemmünen ol mahalle vaz'-ı alâim olundu.

Zirde tahîr olunanlara huzur-ı hazret-i Sadriâzamîde hil'âtler ilbas olunduktan sonra tuğ ve otağ-ı Sadriâzamînin alay ile Davutpaşa sahrasına nakil ve nasbolunduğudur:

Saadetlû Kethüda Bey Hazretlerine çuha ferace samur kürk sevb 1

Konakçı-i Sadriâzamî Ağaya hil'ât sevb 1

Sertopçuyan-ı Sadriâzamî hil'ât sevb 1

Konakçı ve Topçu-i Ağa-i yeniçeriyan-ı dergâh-ı âli nefer 2 hil'ât 2

Topçu ve Konakçı-i Sipâh ve Silâhdaran nefer 4 hil'ât 4

Topçu ve Konakçı-i Cebeciyan nefer 2 hil'ât 2

Sermehteran-ı alem ve sersurna-i Sadriâzamî nefer 2 hil'ât 2

Serçavuş-ı alay hil'ât 1

Kılavuz çavuş hil'ât 1

Teşrifatî Efendi hil'ât 1

[*] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. E, 2843, tarih: 19 muharrem, 1149 = 30.V.1736

[1] Sarayın Marmara tarafından medhali olan kapı.

Tertib-i alay

İbtida Asesbaşı ve Subaşı neferatiyle
Badehu Tatar Ağası neferatiyle
Delü ve Gönüllüyan
Ağayan-ı Sadriâli
Beş re's kalkansız yedekler
Kılavuz çavuş
Tuğlar
Saadetlü Kethüda Bey dört nefer Şatır ve iki nefer Matracı-i Sadri-
âli ile
Tüfekçiyan
Enderun Ağaları
Reisülküttab Efendi ve Çavuşbaşı Ağa ve Tezkireci ve Mektubî
Efendilerin etbandan bulunduğu kadar

Badehu mehterhane çalınarak Kethüda Bey Hazretleri destar ve fe-
race kürk ve kadife şalvar ve *Çerkes fılar* [1] ve tirkeş ve seyf ve keşmeli
ve rahatlı at ve sairleri dahi bilcümle destar ve silâh ve pusatları ile bu
tertib üzere otağ mahalline varıldıkta müezzin-i Hassa ve Divanhane
müezzinleri Feth-i Şerif tilâvet edüp dua olunduktan sonra ibtida tuğ-ı
Sadriâzamî nasb ve bir kaç kurbanlar zebholunup badehu Kethüda Bey
Hazretleri kendi yemeklik çadırına gelüp mevcut olan Ağalar tebrik ve
damenbus eylediklerinde cümlesine izin verilip avdet eylemişlerdir ve
Kethüda Bey Hazretleri otağ kurulup tamam olunca tevakkuf eyleyüp
hitamında huzurlarına getirüp bunlara hil'ât ilbas buyurmuşlardır.

Sermehteran-ı hayme-i hassa sevb 1
Sermehteran-ı hayme-i Kethüda Bey sevb 1
Kethüda-i mehteran-ı hayme-i Sadriâli sevb 1
Ocak kâtibi ve kethüdasına sevb 2
Sermehteran-ı hayme-i Defderdar Efendi sevb 1
Seroda-i mehteran-ı hayme-i Sadriâli nefer 4 sevb 4
Sermehteran-ı Sadriâli sevb 2
Sermehteran-ı hayme-i Reisülküttab Efendi sevb 1
Sarbanan-ı Sadriâli nefer 4 hilat 4

Bervechi muharrer saadetlü Kethüda Bey Hazretleri merkumlara
hil'âtlarin ilbas eyledikten sonra kendu yemeklik çadırında taam tenavül
edüp bir kaç nefer çuhadar ile başkaca avdet ve Bab-ı Asafiye azimet
buyurmalarıyle avdetle alaya müteallik bir türlü tekellüf yoktur, resm-i
kadim dahi böyledir, deyu mukayyettir.

[30 Mayıs 1736]

(Arkası gelecek sayıdadır.)

[1] Eski bir cins hafif pabuç. (Kamus-ı Türkî, Cild II. S. 1002)